

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ІНДИВІДА

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ATTACHMENT OF AN INDIVIDUAL

У статті здійснено теоретичний аналіз і наукове обґрунтування соціально-психологічних аспектів прив'язаності індивіда як складного міжособистісного явища та наскрізного феномену. Розглянуто ключові механізми формування та функціонування прив'язаності в міжособистісному контексті, її адаптивні функції, а також визначено значущість цього феномену для психологічного розвитку особистості. Виокремлено основні соціально-психологічні аспекти, що суттєво впливають на структуру прив'язаності: емоційна регуляція, соціальна взаємодія, стиль комунікації, образ себе та інших, соціальна адаптація. У контексті дослідження акцентовано на взаємозв'язку між соціально-психологічними характеристиками прив'язаності та загальним рівнем емоційного благополуччя індивіда, зокрема у сфері самосприйняття, міжособистісної довіри та здатності будувати підтримувальні стосунки в різних вікових періодах.

Окрему увагу приділено характеристикам, що відображають індивідуальні особливості прив'язаності, зокрема збереженню близькості з фігурою прив'язаності, ролі як внутрішніх (темперамент, рівень тривожності), так і зовнішніх (якість взаємодії з батьками) чинників. Підкреслено значення таких психічних утворень, як емпатія, здатність до співчуття, а також наявність стійкого емоційного зв'язку, що сприяє не лише задоволенню базової потреби у близьких стосунках, але й позитивно впливає на становлення цілісної ідентичності.

Особлива увага приділена здатності до менталізації – як вміння розуміти, інтерпретувати та усвідомлювати як власні, так і чужі психічні стани, що є важливим критерієм сформованості емоційної зрілості. Зроблено висновок, що тип прив'язаності відіграє провідну роль у побудові соціальних зв'язків та емоційного реагування, а також є одним із ключових чинників соціальної адаптації особистості.

Ключові слова: прив'язаність, тип прив'язаності, соціально-психологічні характеристики, емоційна регуляція, соціальна адаптація, стиль комунікації, образ себе та інших.

The article provides a theoretical analysis and scientific substantiation of the socio-psychological aspects of an individual's attachment as a complex interpersonal phenomenon and a cross-cutting phenomenon. The key mechanisms of formation and functioning of attachment in an interpersonal context, its adaptive functions, and the significance of this phenomenon for the psychological development of the individual are considered. The main socio-psychological aspects that significantly influence the structure of attachment are identified: emotional regulation, social interaction, communication style, self-image and others, social adaptation. In the context of the study, the emphasis is on the relationship between the socio-psychological characteristics of attachment and the overall level of emotional well-being of the individual, in particular in the area of self-perception, interpersonal trust, and the ability to build supportive relationships at different age periods.

Particular attention is paid to the characteristics that reflect individual characteristics of attachment, in particular, the preservation of closeness to the attachment figure, the role of both internal (temperament, level of anxiety) and external (quality of interaction with parents) factors. The importance of such mental formations as empathy, the ability to sympathize, as well as the presence of a stable emotional connection, which contributes not only to satisfying the basic need for close relationships, but also has a positive effect on the formation of a holistic identity, is emphasized. Particular attention is paid to the ability to mentalize – as the ability to understand, interpret and realize both one's own and others' mental states, which is an important criterion for the formation of emotional maturity. It is concluded that the type of attachment plays a leading role in building social ties and emotional responsiveness, and is also one of the key factors in the social adaptation of the individual.

Key words: attachment, type of attachment, socio-psychological characteristics, emotional regulation, social adaptation, communication style, self-image and others.

УДК 159.922.5 : 37.047 : 316.6
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.1.11>

Гречаник М.І.

доктор філософії в галузі психології,
викладач кафедри психології
Запорізький національний університет

Вступ. Прив'язаність – це наскрізний психологічний феномен, який пронизує різні сфери життя особистості – від раннього дитинства до дорослих міжособистісних стосунків. Вона виступає базисом емоційного зв'язку, формуючи відчуття безпеки, довіри та емоційної підтримки. Соціально-психологічні характеристики прив'язаності включають здатність до емпатії, взаємної турботи, стійкості до стресу та збереження значущих зв'язків навіть у конфліктних або кризових ситуаціях. Цей феномен проявляється як у сімейних відносинах, так і в романтичних зв'язках, дружбі, професійному середовищі, а також впливає на самооцінку, соціальну адаптацію та здатність до близькості. Як динамічне утворення, прив'язаність

може змінюватися під впливом життєвого досвіду, соціальних умов та індивідуальних особливостей, зберігаючи при цьому свою фундаментальну роль у структурі особистості. Якщо сфокусувати свою увагу на аспекті вивчення прив'язаності особистості, то дослідження даної проблеми є вагомим і вже проведено ряд досліджень у різноманітних сферах. Проте, вивчення аспекту соціально-психологічних характеристик прив'язаності є фрагментарними та уривчастими: дослідження прив'язаності зосереджуються або на ранньому досвіді та побудові стосунку між дитиною та ключовою фігурою доглядача, або на окремих аспектах прив'язаності у дорослому віці. Необхідність розробки теми є важливою, тому що сьогодні питання

прив'язаності є ґрунтовним та масштабним і порушується у контексті соціальних, суспільних і психологічних випробувань, з якими стикається як окрема особистість (і не лише носії такої ідентичності), так і групи суспільства. Сьогодні відбувається зміна розуміння про природу прив'язаності: з одного боку, прив'язаність є етологічною схемою, яка зберігається протягом життя, згідно теорії Дж. Боулбі (J. Bowlby) [6,7], з іншої – тип прив'язаності особистості не є фіксованим і може зазнавати змін під впливом стабільного соціального контексту та тривалих, емоційно насичених стосунків у дорослому віці, що забезпечують відчуття безпеки та підтримки. Наприклад П.М. Кріттенден (P. M. Crittenden) (2006) [12] представляє модель, засновану на прив'язаності, до формулювання поведінкових і психічних розладів. Динамічно-дозріла модель (The dynamic-maturational model (DMM) прив'язаності розміщує багато таких проблем у контексті сімейних стосунків. У DMM неврологічне дозрівання у взаємодії з досвідом є центральним у стратегіях самозахисту, які люди розвивають для регулювання сімейних прив'язаностей. Коли стосунки не в змозі захистити дитину (або батьків), *організуються більш екстремальні стратегії*, щоб вирвати певну міру безпеки та комфорту в загрозовому середовищі. П.М. Кріттенден (P. M. Crittenden) описує широкий спектр таких стратегій та стверджує, що розпізнавання стратегій прив'язаності у пацієнтів має вирішальне значення для надання корисного лікування (і для зменшення ризику невідповідного лікування). Дане дослідження є важливим у контексті соціально-психологічних характеристик, оскільки воно розкриває, як індивідуальні стратегії прив'язаності формуються не лише як внутрішньо-психологічні механізми, а й у тісному зв'язку з соціальним середовищем, зокрема – сімейними стосунками, досвідом небезпеки, травматизації та порушеної безпеки. Таким чином, робота П.М. Кріттендена (P. M. Crittenden) підкреслює, що патерни прив'язаності – це не лише емоційні реакції, а й складні соціально-поведінкові моделі, що мають значення для діагностики, психотерапії та соціальної інтеграції особистості. Вивчення таких стратегій дозволяє глибше зрозуміти поведінкові відхилення, психологічні розлади і розробляти ефективні психосоціальні підходи до підтримки та втручання.

Оскільки проблематика дослідження носить міждисциплінарний характер, перш за все треба виділити ті роботи, які присвячені вивченню феномену прив'язаності особистості: це роботи представників психодинамічного напрямку: Дж. Боулбі (J. Bowlby), Р. Емді (R. Emde), П. Фонеґі (P. Fonagy) [6,13,14]; когнітивно-біхевіористичного – М. Ейнсворт (M. Ainsworth, К.Д. Нефф (K. D. Neff), Д.Е. Янг (J. E. Young) [4,19,24]; гуманістичного напрямку – Л. Брюбакер (L. Brubacher), С. Джонсон (S. Johnson), Л.А. Сроуф (L. A. Sroufe) [9,16,22].

Значний внесок у вивчення соціальних чинників, які спонукають становлення прив'язано-

сті належить працям К. Левін (K. Lewin) [18], головною ідеєю досліджень якого є поведінка особистості як функцію від середовища й внутрішніх характеристик. Його теорія поля заклала основу розуміння соціальних впливів на особистість; Л. Хадді (L. Huddy) [15], ключовим аспектом досліджень якого є інтерес до концепції ідентичності, який експоненціально зріс як у гуманітарних, так і в соціальних науках, Дослідник розглядає, зокрема, чотири ключові проблеми – наявність вибору ідентичності, суб'єктивне значення ідентичностей, градації сили ідентичності та значний стабільності багатьох соціальних і політичних ідентичностей. Дослідження Л. Хадді (L. Huddy) є важливим для розуміння прив'язаності, оскільки розкриває соціальну природу ідентичності як багатовимірного конструкта, що формується під впливом міжособистісних зв'язків, стабільних соціальних ролей та суб'єктивного значення належності до певних груп. Концептуалізація ідентичності як вибіркового, емоційно значущого і стійкого утворення має безпосередній зв'язок із моделями прив'язаності, які також базуються на досвіді стосунків, почутті безпеки та стабільності у соціальному середовищі. Таким чином, розуміння ідентичності як соціально-психологічного явища дозволяє глибше аналізувати механізми формування і трансформації прив'язаності впродовж життя.

Серед сучасних вітчизняних дослідників прив'язаності особистості варто відзначити роботи М.Г. Ткалич, М.І. Гречаник [1] присвячені вивченню еволюційних аспектів прив'язаності, але слід наголосити, що систематичне вивчення даного феномену у вітчизняній науці вкрай фрагментарне і неповне.

Серед вчених, які досліджували соціальний прив'язаності, можна згадати У. Бронфренбренера (U. Bronfenbrenner) [8] засновника *екологічної моделі розвитку дитини*, де прив'язаність формується під впливом мікро- та макросоціальних факторів (родина, школа, культура, економічні умови). Дослідник показав, як соціальні системи взаємодіють із емоційним розвитком дитини., П. Шейвер, М. Мікулінчер (P. Shaver, M. Mikulincer) [21], дослідження яких розкриває аспекти прив'язаності дорослих у соціальному контексті: романтичні стосунки, дружба, групова взаємодія. Однак зауважимо, що в цілому психологічних робіт присвячених комплексному вивченню прив'язаності особистості небагато та вони потребують доповнення новими емпіричними даними та їх теоретичним обґрунтуванням.

Метою статті є аналіз, узагальнення та обґрунтування соціально-психологічних аспектів прив'язаності особистості в різних теоретичних підходах та концепціях.

Серед основних завдань дослідження виокремимо наступні: 1) аналіз та систематизацію основних соціально-психологічних аспектів прив'язаності індивіда; 2) визначення особливос-

тей соціально-психологічних аспектів прив'язаності; 3) виявлення взаємозв'язку між типами прив'язаності та соціальною адаптацією особистості в дорослому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прив'язаність є фундаментальною основою формування соціально-психологічних характеристик особистості, оскільки саме через досвід емоційної взаємодії з близькими дорослими у ранньому віці закладаються моделі сприйняття себе, інших та соціального світу. Стиль прив'язаності визначає особливості міжособистісної взаємодії, рівень довіри, здатність до емпатії, соціальної відповідальності та побудови тривалих емоційних зв'язків. У свою чергу, соціально-психологічні характеристики формуються під впливом як первинного досвіду прив'язаності, що виникає у взаємодії з близьким соціальним оточенням, так і подальших життєвих взаємодій у різних соціальних контекстах. Таким чином, прив'язаність не лише виступає базисом індивідуального емоційного розвитку, а й тісно корелює з адаптаційними можливостями особистості в соціальному середовищі.

У таблиці 1 представлено систематизацію класичних та сучасних теоретико-методологічних підходів до дослідження прив'язаності особистості.

У своєму есе Дж. Кессіді (J. Cassidy) (1994) [10] обговорює кілька визначальних особливостей і важливих компонентів *регуляції емоцій*. Одне з них стосується адаптивної природи регуляції емоцій: уявлення про те, що емоції можна регулювати як адаптивний засіб, стратегію, щоб досягти своїх цілей у певному контексті. Враховуючи, що згідно з теорією прив'язаності Дж. Боулбі (J. Bowlby, 1969/1982, 1973, 1980) [6,7], цен-

трально важливою, біологічно обґрунтованою метою дитини є збереження близькості до фігури прихильності, то, діти повинні регулювати свої емоції. Важливими характеристиками регуляції емоцій є: (а) регуляція емоцій включає як придушення, так і посилення емоцій; (б) що регуляція емоцій включає регуляцію уваги; і (с) що регуляція емоцій включає фактори, як внутрішні (наприклад, темперамент), так і зовнішні для дитини (зокрема, стосунки дитини з батьками).

Дослідження С.Ф. Ватерсет та інш. (S. F. Watersat al.) (2010) [23] вивчало зв'язок між безпечною прив'язаністю прихильності та процесами, що впливають на розвиток регуляції емоцій у маленьких дітей. Вибірку з 73 4,5-річних дітей та їхніх матерів спостерігали під час дослідження регуляції емоцій, яке включало легку фрустрацію у дітей, а потім у матерів і дітей було проведено незалежне інтерв'ю щодо того, що відчувала дитина. Менше половини матерів погоджувались із самооцінками дітей щодо емоцій, які вони приписували дітям (нижчий показник, ніж відповідність оцінок спостерігачів із самооцінками дітей), а більш висока узгодженість між матір'ю та дитиною була пов'язана з надійною прив'язаністю та переконанням матері щодо важливості уваги до власних емоцій і прийняття їх. Також аналізувалися розмови між матір'ю та дитиною про останні події, які викликали у дітей негативні емоції. Діти були менш схильні уникати розмови про негативні почуття, коли вони були міцно прив'язані і коли матері більше схвалювали точку зору дитини. Краще розуміння дітьми негативних емоцій також значною мірою пов'язане з більшою згодою між матір'ю та дитиною та меншим ухиленням дитини

Таблиця 1

Основні соціально-психологічні аспекти прив'язаності індивіда

Аспект	Характеристика	Дослідники
Емоційна регуляція	це здатність особистості усвідомлювати, виражати, контролювати та адаптивно реагувати на власні емоції в умовах міжособистісної взаємодії, особливо у стосунках із фігурами значущої прив'язаності	Дж. Боулбі М. Ейсворт (J. Bowlby M. Ainsworth)[4,6]
Соціальна взаємодія	процес встановлення, підтримання та розвитку міжособистісних стосунків, який відображає якість і тип прив'язаності, сформованої в особистості на основі попереднього досвіду емоційної близькості.	П. Шейвер, М. Мікулінчер (P. Shaver M. Mikulincer) [21]
Образ себе та інших	когнітивні та емоційні уявлення, які формуються на основі раннього досвіду взаємодії з фігурами прив'язаності (наприклад, батьками, опікунами) і визначають те, як особистість сприймає себе та соціальне оточення.	П. Фonedжі, К. Бартоломью (P. Fonagy K. Bartholomew)[5,14]
Стиль комунікації	спосіб, у який людина виражає свої потреби, емоції та будує взаємодію з іншими в міжособистісних стосунках, тісно пов'язаний зі сформованим у дитинстві типом прив'язаності, що визначає, наскільки відкритою, довірливою чи унікальною буде комунікація.	Д.Е. Янг, С. Джонсон (J. E. Young S. Johnson) [16,24]
Соціальна адаптація	здатність особистості ефективно інтегруватися в соціальне середовище, встановлювати й підтримувати значущі міжособистісні стосунки, дотримуватись соціальних норм і конструктивно реагувати на вимоги соціального контексту.	У. Бронфенбренер Р.Л. Крейг (U. Bronfenbrenner R. L. Craig) [8,11]

від розмови. У сукупності ці результати підкреслюють численні впливи прив'язаності на регуляцію емоцій і важливість розуміння дитини емоцій для цих процесів. Дане дослідження є вагомим внеском у розуміння ролі безпечної прив'язаності у формуванні емоційної регуляції в дітей раннього віку, оскільки емпірично підтверджує, що якість дитячо-батьківської взаємодії, зокрема *емоційне узгодження між матір'ю та дитиною*, суттєво впливає на здатність дитини усвідомлювати, вербалізувати та опрацьовувати негативні емоції. Отримані результати демонструють, що безпечна прив'язаність асоційована з вищою відкритістю дітей до обговорення емоцій, кращим розумінням власних емоційних станів і зниженою тенденцією до уникання розмов про афективні переживання, що підкреслює значущість емоційної підтримки з боку батьків для психологічного благополуччя дитини.

Наступним вагомим соціально-психологічним аспектом є *соціальна взаємодія*. Дослідження Е. Сеппала (E. Seppala, 2013) [20] стверджує, що основі альтруїзму лежать емпатія та співчуття, а *соціальні зв'язки є фундаментальною людською потребою*, і що ми здатні відчувати емпатію та співчуття. Завдяки більшому соціальному стосунку ми можемо відчувати радість і розвиватись, глибоко резонуємо з емоціями та досвідом інших на рівні нашої фізіології та мозку, і відчуваємо задоволення та трансцендентність, допомагаючи іншим і спостерігаючи, як іншим допомагають.

Протягом життя люди формують безліч тісних зв'язків. Ці зв'язки відіграють важливу роль, наприклад, надають соціальну та інструментальну підтримку. Незважаючи на це, відносно мало відомо про те, як і чому близькість до кількох інших людей змінюється з часом. Дж. Лі (J. Lee), О. Джілат (O. Gillath, 2016) [17] дослідили зміни у сприйнятті близькості до кількох соціальних зв'язків і використали добре вивчену реляційну індивідуальну відмінність – стиль прив'язаності – щоб пролити світло на ці зміни. Багаторівневий аналіз і різні індекси показали, що унікальний стиль прив'язаності був пов'язаний з нижчою середньою сприйнятою близькістю та більшими коливаннями у сприйнятті близькості з часом. Ці асоціації були модеровані тривожним стилем прив'язаності, так що низькі рівні уникнення та тривоги (тобто безпеки) асоціювалися з більшою стабільністю сприйманої близькості. Результати демонструють, що *сприймана близькість у соціальних зв'язках має тенденцію змінюватися, навіть протягом відносно коротких періодів часу, і індивідуальні відмінності, такі як стиль прив'язаності, є важливим корелятом цих змін*. Дослідження Дж. Лі (J. Lee) та О. Джілат (O. Gillath, 2016) є важливим у контексті виявлення взаємозв'язку між типами прив'язаності та соціальною адаптацією особистості в дорослому віці, оскільки воно демонструє, що *індивідуальні стилі прив'язаності значною мірою визначають стабільність і якість емоційної*

близькості у соціальних зв'язках, яка є ключовим компонентом соціальної адаптації. Зокрема, автори виявили, що унікальний стиль прив'язаності асоціюється з меншою стабільністю сприйманої близькості та частішими емоційними коливаннями у міжособистісних взаємодіях, що ускладнює формування стабільних соціальних відносин. Водночас безпечна прив'язаність, яка характеризується низьким рівнем тривоги та уникнення, пов'язана з більшою емоційною стабільністю та надійністю у стосунках, що, своєю чергою, сприяє успішній соціальній адаптації дорослої особистості. Це підкреслює значущість прив'язаності як детермінанти ефективного функціонування в соціальному середовищі.

Іншим важливим соціально-психологічним аспектом є *образ себе та інших*. У дослідженні П. Фонедржі, М. Таргет (P. Fonagy, M. Target) (1997) [14] простежили взаємозв'язок між процесами прив'язаності та розвитком здатності уявляти психічні стани себе та інших. Дослідники припускають, що здатність менталізувати, представляти поведінку в термінах психічних станів або мати «теорію розуму» є ключовим фактором самоорганізації, який набувається в контексті ранніх соціальних стосунків дитини. Докази зв'язку між якістю відносин прив'язаності та рефлексивною функцією у батьків і дитини розглядаються та інтерпретуються в контексті сучасних моделей теорії розвитку розуму. П. Фонедржі, М. Таргет (P. Fonagy, M. Target) запропонували модель розвитку самоорганізації, яка має в основі здатність вихователя передавати розуміння інтенційної позиції дитини, а також дослідили наслідки моделі для патологічного саморозвитку з особливим посиленням на наслідки жорстокого поводження.

Також вагомим аспектом є *стиль комунікації*. Тут наочним є дослідження Т. Х. Ейхерн, Л. Дж. Янг (T. H. Ahern, L. J. Young, 2009) [2] пов'язали контекст раннього виховання з пізнішою репродуктивною стратегією, висунувши гіпотезу про те, що стратегії диференціюються під час розвитку як функціональні відповіді на екологічні характеристики, окремими особами або через маніпуляції батьків. Безпека інвестицій була запропонована як посередник. У цьому дослідженні 40 молодих людей пройшли багатовимірну оцінку, включно з Hazen and Shaver Adult Attachment Questionnaire (опитувальник прив'язаності дорослих). Двадцять чотири суб'єкти були класифіковані як такі, що мають безпечні стилі прив'язаності, 16 – як незахищені. Величина та передбачуваність батьківських інвестицій у дитинстві класифікувалася як нижча, якщо був короткий інтервал між братами та сестрами, розлучення батьків, менше економічних ресурсів або менше батьків, які піклувалися (тобто більше дитинства негараздів). Кілька таких показників були присутні у 17 осіб, 12 з яких були незахищеними, у порівнянні лише з 4 з 23 інших. Суб'єкти з ненадійною прив'язаністю мали меншу ймовірність досягти тривалих шлюбів. Незахи-

щені 6/16, які мали шлюб або спільне проживання, почали їх у молодшому віці та після коротшого періоду залицяння, ніж 15/24 безпечні з такими стосунками. Розставання або розлучення вже мали місце у стосунках 4/6 незахищених проти 5/15 безпечних. Безпека прив'язаності була пов'язана з труднощами в дитинстві та дорослими стосунками як для чоловіків, так і для жінок, якщо аналізувати їх окремо. Ретроспективне дослідження не може розглянути причинно-наслідкові зв'язки, оскільки погані результати стосунків у дорослих можуть упереджено згадувати поведінку батьків. Однак результати узгоджуються з теоріями про те, що непередбачуване раннє середовище сприяє короткостроковим, а не довгостроковим стратегіям спаровування, можливо, через вплив на стилі прив'язаності. Дослідження Т. Х. Ейхерн, Л. Дж. Янг (Т. Н. Ahern і Л. J. Young, 2009) є важливим у контексті аналізу стилю комунікації, оскільки демонструє, що *тип прив'язаності*, сформований під впливом умов раннього виховання та безпеки батьківських інвестицій, безпосередньо впливає на подальші міжособистісні стосунки, зокрема на характер комунікативної взаємодії в партнерстві. Встановлена вразливість осіб із ненадійною прив'язаністю до менш стабільних і більш імпульсивних форм партнерської поведінки, таких як швидке вступання у стосунки, короткий період залицяння і підвищений ризик розриву, вказує на те, що ранні моделі взаємодії формують специфічні стилі комунікації – менш емпатійні, менш стабільні й менш орієнтовані на довготривале емоційне залучення. Це підкреслює значущість ранніх прив'язаностей як детермінант комунікативних стратегій у дорослому житті.

Наскрізним аспектом прив'язаності є соціальна адаптація. Сам засновник концепції прив'язаності Дж. Боулбі (J. Bowlby) описував прив'язаність як позитивну етологічну програму, завдання якої – допомога у пристосуванні дитини і батьків один до одного. Є дослідження, які стверджують, що стиль прив'язаності може прямим чином впливати на розвиток психіки. Дослідження Р.Л. Крейга, Н.С. Грей, Р.Дж. Сноуден (R. L. Craig, N. S. Gray, R. J. Snowden, 2013)[11] вивчило, чи може функціонування прив'язаності опосередковувати вплив батьківства на риси, пов'язані з психопатією. Учасники заповнили діагностичні опитувальники – Інструмент батьківського зв'язку, Шкалу досвіду близьких стосунків і Триархічну психопатію в рамках перехресного плану. У той час як кілька згаданих змінних батьківства продемонстрували значну кореляцію з субшкалами психопатії, медіаційний аналіз підтвердив, що більшість цих ефектів були опосередковані поточною тривожним та унікальним стилем прив'язаності. Лише батьківська надмірна опіка зберігала значний прямий вплив на рівень розгальмування. Ці висновки підтверджують аргумент про те, що дисфункція прив'язаності може являти собою потенційний механізм, за допомогою якого батьківські практики сприя-

ють виникненню рис, пов'язаних з психопатією. Висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків і механізмів ефекту, природно, обмежені попереднім дизайном поточного дослідження, але представлені попередні висновки вимагають подальшого вивчення в рамках перспективних планів. Дослідження Р.Л. Крейга, Н.С. Грей, Р.Дж. Сноуден (R. L. Craig, N. S. Gray і R. J. Snowden, 2013) є важливим у контексті соціальної адаптації, оскільки демонструє, що стиль прив'язаності виступає ключовим посередником між досвідом батьківського виховання та розвитком особистісних характеристик, які можуть суттєво ускладнювати ефективну соціальну інтеграцію, зокрема риси, пов'язані з психопатією. Виявлена роль тривожної та унікальної прив'язаності як механізмів, через які негативні батьківські практики спричиняють порушення у сфері емоційної регуляції, емпатії та соціальної взаємодії, підкреслює значущість ранніх стосунків для формування адаптивних міжособистісних стратегій. Отже, результати дослідження засвідчують, що дисфункційна прив'язаність може обмежувати здатність індивіда до побудови здорових соціальних зв'язків, що має суттєве значення для розуміння витоків труднощів у соціальній адаптації та розробки профілактичних і корекційних психосоціальних інтервенцій.

Висновки. 1. Теоретичний аналіз проблеми дозволив визначити, що концепція прив'язаності розвинулася від класичних підходів до сучасних багатовимірних моделей, що враховують соціально-психологічні аспекти. До основних соціально-психологічних аспектів прив'язаності можна віднести емоційну регуляцію, образ себе та інших, соціальну взаємодію, стиль комунікації та соціальну адаптацію.

2. На основі аналізу наведених джерел можна виокремити низку особливостей соціально-психологічних аспектів прив'язаності. Емоційна регуляція, постає як *адаптивний процес*, що забезпечує досягнення дитиною цілей через збереження *близькості з фігурою* прив'язаності, та включає як *внутрішні* (темперамент), так і *зовнішні* (якість взаємодії з батьками) чинники. Соціальна взаємодія, ґрунтується на *емпатії, співчутті та відчутті глибокого емоційного зв'язку*, що забезпечує не лише задоволення фундаментальної потреби у стосунках, а й сприяє особистісному розвитку. Образ себе та інших формується через здатність *менталізувати, тобто розуміти психічні стани як власні, так і чужі*, що є наслідком рефлексивної функції, яка закладається у взаємодії з фігурою прив'язаності й визначає траєкторію саморозвитку. Стиль комунікації *визначається типом прив'язаності*, який, у свою чергу, зумовлює стабільність, глибину та емпатійність міжособистісної взаємодії в дорослому житті. Нарешті, соціальна адаптація опосередковується *функціонуванням стилю прив'язаності*, що пов'язаний з розвитком таких рис, як емоційна нестабільність, порушення емпатії та труднощі в побудові соціальних зв'язків,

що вказує на фундаментальну роль прив'язаності в ефективному функціонуванні особистості у соціальному середовищі.

3. Індивідуальні стилі прив'язаності значною мірою визначають стабільність і якість емоційної близькості у соціальних зв'язках, яка є ключовим компонентом соціальної адаптації.

Перспективи подальших досліджень автори вбачають у вивченні зв'язку прив'язаності та феномену психологічної стійкості, виокремленні психологічних складових прив'язаності особистості та їх емпіричному вивченні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гречаник М.І., Ткалич М.Г. Еволюційні чинники становлення прив'язаності індивіда. *Журнал сучасної психології*. 2025. № 1(36). 28–35.
2. Ahern T. H., Young L. J. The impact of early life family structure on adult social attachment, alloparental behavior, and the neuropeptide systems regulating affiliative behaviors in the monogamous prairie vole (*Microtus ochrogaster*). *Frontiers in behavioral neuroscience*. 2009. № 3. P. 748.
3. Ainsworth M.S. Infant–mother attachment. *American psychologist*. 1979. № 34(10). P. 932.
4. Bartholomew K. Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *J Soc Pers Relationsh*. 1990. 7. 147–178.
5. Bowlby J. *Attachment and loss* 1969, L.: Random House. P. 265
6. Bowlby J. *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger*. New York: Basic Books. 1973.
7. Bronfenbrenner U. *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. sage. New York : Basic Books. 2005. 456 p.
8. Brubacher L. Integrating emotion-focused therapy with the Satir model. *Journal of marital and family therapy*. 2006. № 32(2). P. 141–153.
9. Cassidy J. Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the society for research in child developmen*. 1994. № 59(2-3). P. 228–249.
10. Craig R. L., Gray N. S., Snowden R. J. Recalled parental bonding, current attachment, and the triarchic conceptualisation of psychopathy. *Personality and Individual Differences*. 2013. № 55(4). P. 345–350.
11. Crittenden P. M. A dynamic-maturational model of attachment. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*. 2006. № 27.2 P. 105–115.
12. Emde R. *The development of attachment and affiliative systems*. Springer Science & Business Media, L.: Routledge. 2013. 324 p.
13. Fonagy P., Target M. Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and psychopathology*. 1997. № 9(4). P. 679–700.
14. Huddy L. From social to political identity: A critical examination of social identity theory. *Political psychology*. 2001. № 22(1). P. 127–156.
15. Johnson S. *The love secret: The revolutionary new science of romantic relationships*. Hachette UK. L.: Routledge. 2014. P. 283.
16. Lee J., Gillath O. Perceived closeness to multiple social connections and attachment style: A longitudinal examination. *Social Psychological and Personality Science*. 2016. № 7(7). P. 680–689.
17. Lewin K. Group decision and social change. *Readings in social psychology*. 1947. № 3(1). P. 197–211.
18. Neff K. D., Beretvas S. N. The role of self-compassion in romantic relationships. *Self and identity*. 2013. № 12(1). P. 78–98.
19. Seppala E., Rossomando T., Doty J. R. Social connection and compassion: Important predictors of health and well-being. *Social Research: An International Quarterly*. 2013. № 80(2). P. 411–430.
20. Shaver P. R., Mikulincer M. Attachment-related psychodynamics. *Attachment & human development*. 2002. № 4(2). P. 133–161.
21. Sroufe L. A., Waters E. Attachment as an organizational construct. *Interpersonal development*. 2017. P. 109–124.
22. Waters S. F., Virmani E. A., Thompson R. A., Meyer S., Raikes, H. A., Jochem R. Emotion regulation and attachment: Unpacking two constructs and their association. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*. 2010. № 32. P. 37–47.
23. Young J. E., Klosko J. S., Weishaar M. E. *Schema therapy: A practitioner's guide*. NY: Guilford press. 2006. 345 p.